

CHRISTIAN 4.s KRONE (6:30)

- fortalt af Taus Toft Christiansen. Læringsmateriale udarbejdet af Lars Allan Haakonsen
Copyright® Fortælle Tid ApS. Dette undervisningsmateriale er ophavsretligt beskyttet og må alene anvendes af
Fortælle Tids abonnenter.

Fag: Historie

Fase: Melletrin

Forløbet er estimeret til: 3-4 lektioner.

Forslag til undervisnings/læringsmål:

- * At eleverne kan samtale om Christian 4.s betydning for dansk historie.
- * At eleverne kan analysere historiske kilder.
- * At eleverne kan bruge deres historiske viden til at lave sange om Christian 4.s liv og regeringsperiode.

Fælles mål til dette forløb

Der arbejdes med de opstillede forslag til undervisnings- og læringsmål. Disse tager udgangspunkt i kompetenceområderne:

Kronologi og sammenhæng – herunder færdigheds- og vidensmål indenfor "Historiekanonen".

Kildearbejde – herunder færdigheds- og vidensmål indenfor "Kildeanalyse".

Historiebrug - herunder færdigheds- og vidensmål indenfor "Historiske scenarier".

Lærer/vikarvejledning:

Undervisningsmaterialet til denne fortælling er udformet så enkelt som muligt, så du kan bruge det direkte i din undervisning. Materialet kan inddeles i et før, under og efter klassen har hørt fortællingen. Endvidere kan du i vejledningens afsnit "Baggrundsmateriale til læreren" blive klædt bedre på rent historiefagligt.

Før fortællingen: Eleverne kan med fordel starte med at finde billeder af [Christian 4.s krone](#) og malerier af selve kroningsfesten, fx Otto Baches [maleri](#) fra 1859. Man kan i klassen også tale om, hvilke egenskaber en god regent bør have. Inden fortællingen startes, uddeles elevark 1 til eleverne.

Under fortællingen: I fortællingen forklares en del af de symboler, fx gudinden Justitia, som findes på Christian 4.s krone. Eleverne kan med fordel notere oplysninger om disse i elevark 1s første opgave. På den måde skærpes elevernes fokus på at lytte til fortællingen.

Efter fortællingen: Fortsæt med elevark 1. Udover at arbejde med Christian 4.s krone, skal eleverne selv designe deres egen. Hvilke figurer skal der være på og hvad skal disse symbolisere?

Elevark 2 handler om hekse. Christian 4. havde et nærmest manisk forhold til hekse og under hans regeringstid blev i hundredvis af kvinder brændt på bålet. To af disse hekse skal eleverne arbejde med. Først er det Bodil Hovens. Hendes afhøring og den brutale behandling af hende kan læses i kilden fra Kalø Slot. Det er oplagt at samtale med eleverne om, hvor troværdig hendes tilståelse er. Man kan samtale om tortur i dag, og om hvorfor nogle lande stadig bruge det. I historien om Maren Spliid spiller Christian 4. en betydelig rolle. Eleverne kan lytte til de sidste seks minutter af fortællingen om [Christian som heksejæger](#) eller se historien om hende [her](#). Christian 4. er en konge med mange facetter, men hvad gør denne heksejagt mon ved hans eftermæle? Det spørgsmål skal eleverne tage stilling til i den sidste opgave på elevarket. Lad evt. halvdelen af

klassen spille rollen som hans forsvarer, mens resten skal føre bevis for, at heksejagten bør være en skamplet for hans eftermæle.

Elevark 3 tager udgangspunkt i "[Kong Christian stod ved højen Mast](#)". Sangen er skrevet af Johannes Ewald i 1779 – altså mere end 100 år efter Christian 4.s død. Ewalds benævnelse af Christian 4., Niels Juel og Tordenskjold vidner om tekstens fokus på heltedyder og kongeideal. Eleverne kan dog nøjes med første vers af denne sang. Efterfølgende skal de lave deres egen, moderne, sang om Christian 4.. Der er frit valg mht. hvilket fokus eleverne vil have på kongen. Er det som driftig bygherre, heksejæger, feltherre eller noget helt fjerde, eleverne vil portrættere ham? Eksempler på nyfortolkninger af kongens liv kan findes [her](#).

Hvis der er behov for at tilrette materialet til dine elever, kan du klikke [her](#) for at få det i wordformat. Det downloades direkte.

Baggrundsmateriale til læreren

Christian 4. blev kronet som konge i 1596. I over 50 år regerede han og oplevede både sejre og katastrofale nederlag. Næppe nogen anden dansk konge har bygget så meget, været i flere krige, brændt flere hekse eller fået flere børn end ham. Den 29. august 1596 blev den unge konge kronet på Københavns Slot og otte år senere gift med Anna Cathrine, med hvem han fik seks børn. Christian blev senere gift igen og fik mindst 23 børn med fem forskellige kvinder.

Som det høres i fortællingen om Christians krone ønskede han at regere over hele Norden. Derfor skulle Sverige bekriges. I 1611 angreb danske tropper Kalmar og andre byer og fæstninger i det sydlige Sverige. Kampene rasede og kostede begge lande dyrt. I 1613 blev der sluttet fred. Svenskerne fik den erobrede by Kalmar tilbage, mens danskerne modtog 1 million daler. I mellemtiden var der sket store ting mod syd, som nu tiltrak kongens opmærksomhed. Der var udbrudt krig mellem protestanter og katolikker og trods Rigsrådets modstand, ville Christian kæmpe protestanternes sag. Ved

Lutter am Barenberge (i den nuværende tyske delstat Niedersachsen) kom det i august 1626 til et stort slag, men den katolske kejserhær var alt for stærk. Det blev til et knusende nederlag, hvor Christian med blot 80 ryttere tilbage måtte flygte. Nederlaget var totalt!

Krige fylder meget i Christians regeringsperiode og intet billede af en dansk konge er nok mere ikonisk end Wilhelm Marstrands maleri af Christian 4. på dækket af krigsskibet "Trefoldigheden". Her står den danske konge såret, men rank, med forbindelse for det ene øje. Baggrunden for søslaget mod svenskerne er endnu en krig. Den 1. juni 1644 mødtes den svenske og danske flåde i et stort søslag ved Kolberger Heide. Selvom søslaget endte uafgjort, var det alligevel svenskerne, der trak sig ud af fredsforhandlingerne som sejrherre. Danmark mistede store landområder i Sverige, og Christians drøm om at regere over hele Norden blev skrinlagt.

En anden krig Christian kæmpede var mod hekse. Tiden under Christian 4. var den tid i Danmark, hvor flest hekse måtte lade livet på bålet. Selvom anklagerne mod disse kvinder kan virke latterlige i dag, var hekseri noget, man tog meget alvorligt dengang. Afhøringen af mulige hekse var oftest en barsk omgang. Torturbødlens arbejdsdag bød på mange uhyggelige torturmidler, som kunne tvinge tilståelser frem fra selv de mest uskyldige. Christian 4. gik meget op i disse sager og der findes flere eksempler på, at kongen har blandet sig i enkelte sager mod hekse. Se evt. [fortællingen af André Andersen om Christian 4. og heksejagten.](#)

I hele Christians regeringstid blev der bygget. Københavnske bygningsværker som bl.a. Nyboder, Børsen, Tøjhuset og Rundetårn har alle Christian 4. som bygherre, ligesom norske byer som Oslo og Kristiansand grundlagdes på denne tid. Endvidere drømte kongen om kolonier under fjerne himmelstrøg. Således blev Trankebar (i det nuværende Indien) etableret som koloni, hvilket dog ikke blev nogen stor forretning. Da Christian 4. døde en februardag i 1648 var Danmark et fattigt land, hærget af krige og et uforløst forhold til Sverige. Disse krige mod svenskerne ville også blive en stor del af sønnen, Frederik 3.s historie, men det er en helt anden fortælling...

CHRISTIAN 4.s KRONE - elevark 1:

Fag: Historie

Fase: Melletrin

Opgave 1: Christian 4.s krone er fyldt med figurer og dyr, der symboliserer gode dyder for konger. Der nævnes nedenstående fire figurer/symboler:

Symbol/figur:	Betydning:
Gudinden Justitia.	
En kriger, der rider på en løve.	
En kvinde, der ammer et barn.	
En pelikan, der hakker sig i brystet.	

Hvad synes du om disse symboler? Er de passende for konger? Begrund dit svar.

Opgave 2: Christian 4. designede selv sin kongekrone og valgte de symboler/figurer, han syntes var de vigtigste for en regent. Hvilke fire figurer/symboler vil du vælge, hvis du skal designe din egen krone?

Symbol/figur:	Betydning:

CHRISTIANS 4.s KRONE - Elevark 2:

Fag: Historie

Fase: Melletrin

Opgave 1: Tiden under Christian 4. var den tid i Danmark, hvor flest hekse blev brændt på bålet. Selvom anklagerne mod dem, kan virke latterlige i dag, var hekseri noget man tog meget alvorligt. Afhøringen af mulige hekse var tit en barsk omgang. Torturbøddlen havde mange uhyggelige torturmidler, som kunne tvinge tilståelser frem fra selv de mest uskyldige. Der findes ikke så mange nedskrevne øjnevidneberetninger om torturen i Danmark, men her er én fra Peter Frandsen, der var tjener på Kalø Slot:

Kalø slot, 24. august 1617.

Klokken 2 eller 3 slet efter middag kom jeg gående op fra stalden og gik ind på Parises kammer. Da havde bøddlen fat på Bodil Hovens og pinte hende. Da spurgte de hende, om hun ikke vidste, hvem der havde forgjort Peder Skriver i Århus, og om hun ikke kendte en troldkvinde i Års. Hun svarede ved sin salighed, at hun ikke vidste noget. Så bad de bøddlen skrue skruen på hendes ben noget hårdere, og så bad hun dem, om de ikke ville sige, hvem de ville have udlagt, så ville hun sige dem, hvad de ville have. Men Wellom Worm og Søren Frost svarede, at hun vel selv bedst måtte vide det, og så opgav hun fire-fem kvindenavne i Års. Men de svarede hende, at det jo var helt forkert ..., de lo af hende og bad bøddlen skrue endnu hårdere, så hun kunne komme til besindelse. Da skreg Bodil og bad, om de ikke ville løse hende for Guds skyld og gå med hende hen i kirken, så skulle hun nok sige dem det, de ville have. Så gik de med hende til kirken, og jeg gik ned i stalden igen og hørte ikke mere af deres samtale.

Som qenqivet i bogen "De Satans kvinder" af Johnny Thiedecke.

Forklar med egne ord, hvad der beskrives i denne kilde.

Hvad tror du der efterfølgende skete med Bodil Hovens?

Opgave 2: Christian 4. var meget opsat på at bekæmpe hekse og trolddom. Det skete også, at han blandende sig i retssager mod hekse, bl.a. retssagen mod Maren Spliid fra Ribe. Undersøg, hvilken rolle Christian 4. spillede i denne retssag.

Hvilke årsager kan der være til, at kongen spillede en så stor rolle i denne retssag?

Opgave 3: Christian 4. var kendt for mange ting. Under hans regeringsperiode blev mange kendte københavnske bygninger bygget, bl.a. Børsen, Rundetårn og Nyboder. Hvordan synes du Christian 4.s heksejagt påvirker, hvordan vi tænker om ham i dag?

CHRISTIAN 4.s KRONE - Elevark 3:

Fag: Historie

Fase: Melletrin

Opgave 1: I 1779 skrev Johannes Ewald sangen "Kong Christian stod ved højen Mast". Første vers handler om Christian 4.

Kong Christjan stoed ved høien Mast,
I Røg og Damp.
Hans *Værge* hamrede saa fast,
At *Gothens* Hielm og Hierne brast.
Da sank hvert fiendtligt *Speil* og Mast
I Røg og Damp.
Flye, skreg de, flye, hvad flygte kan!
Hvo staaer for Danmarks Christian I Kamp?

Ordforklaring: *Værge* = våben. *Gothens* = svenskerens. *Speil* - bagenden på et skib.

Hvordan beskrives Christian 4. i denne sang?

Hvorfor tror du, at Johannes Ewald vil fremstille kongen på den måde?

Opgave 2: Det var en mere end 240 år gammel sang, du fik stavet dig igennem. Godt arbejde! Men: Det må da kunne gøres bedre? Lav en sang/rap-tekst om Christian 4.s liv. Du bestemmer selv melodi og indhold. Om du vil skrive om hans krige, byggerier, elskerinder, heksejagt eller noget helt femte er op til dig. Skriv teksten nedenfor og gør dig klar til at synge for klassen.

"Kong Christian" – skrevet af
